

BESCHIKKING

Wet Natuurbescherming - ontheffing soorten terugzetten dassen

Aanvrager	Stichting Das & Boom
Aangevraagde activiteiten :	WNB Ontheffing soortenbescherming hele provincie Overijssel
Datum ontvangst aanvraag :	13.04.2022
Locatie :	Alle gemeenten provincie Overijssel
Datum beschikking :	06.09.2022
Kenmerk :	D2022-08-001529
Zaaknummer :	2022-005340

Datum verzending

07.09.2022

Deze beschikking is als volgt opgebouwd:

A.	BESLUIT ONTHEFFING SOORTEN RUIMTELIJKE ONTWIKKELING	4
A.1	Aanvraag	4
A.2	Besluit	4
A.3	Ondertekening en verzending	4
A.4	Niet mee eens?	5
B.	VOORSCHRIFTEN BIJ HET BESLUIT	6
B.1	Informatie die van belang is bij melden of contact met bevoegd gezag	6
B.2	Algemeen	6
B.3	Soortspecifiek	6
B.4	Overige zaken	7
C.	OVERWEGINGEN BIJ HET BESLUIT	8
C.1	BEVOEGDHEID, PROCEDURE EN TOETSINGSKADER	8
C.1.1	Bevoegdheid	8
C.1.1.1	Gedeputeerde Staten van Overijssel bevoegd	8
C.1.2	Procedure	8
C.1.2.1	Overeenstemming andere provincie	8
C.1.2.2	Adviesverzoek aan gemeente	8
C.1.3	Toetsingskader soorten	8
C.1.3.1	Wettelijke regels	8
C.1.3.2	Provinciaal beleid	8
C.2	WEERGAVE VAN DE FEITEN	9
C.2.1	Aanvraag ontheffing beschermde soorten	9
C.2.1.1	Omschrijving van het project / activiteiten	9
C.2.2	Doel van het project	15
C.2.3	Soorten waarvoor ontheffing wordt gevraagd	15
C.2.4	Periode	15
C.2.5	Onderliggende documenten	15
C.2.6	Aanvullende gegevens	15
C.3	TOETSING AANVRAAG ONTHEFFING SOORTEN	15
C.3.1	Inhoudelijke beoordeling	15
C.3.1.1	Toetsing terugplaatsbeleid Das&Boom	15
C.3.1.2	Toetsing invloed activiteit op das en de staat van instandhouding	16
C.3.1.3	Beschrijving noodzaak ontheffing	20
C.3.1.4	Geen andere bevredigende oplossing / alternatievenafweging	20
C.3.1.5	Wettelijk belang van het project	21
C.3.1.6	Toetsing aan overige vereisten	21
C.3.1.7	Zorgplicht blijft altijd gelden	21
C.3.2	Adviezen	21
C.3.2.1	Bespreking van adviezen	21
D.	SLOTCONCLUSIE	22

A. BESLUIT ONTHEFFING SOORTEN RUIMTELIJKE ONTWIKKELING

A.1 Aanvraag

De heer Hesse heeft namens de organisatie de 'Stichting Das & Boom, een aanvraag om een ontheffing op grond van de Wet natuurbescherming – onderdeel soorten¹ (verder Wnb - soorten) bij ons ingediend. Deze hebben wij op 13 april 2022² ontvangen en geregistreerd onder kenmerk 2022-005340. Op 13 juni 2022³ en op 19 juli 2022⁴ hebben wij aanvullende gegevens ontvangen.

De aanvraag is gedaan vanwege het uitzetten van dassen in Overijssel. Hierbij geven wij ons besluit weer.

A.2 Besluit

Wij besluiten u een ontheffing⁵ te verlenen van verbodsbepalingen voor de das. De das is een dier dat valt onder de nationaal beschermde soorten. In het bijzonder gaat het om de das opzettelijk te doden of te vangen en uitzetten.⁶

Deze ontheffing heeft betrekking op het opzettelijk doden, vangen en terugzetten van dassen *in de provincie Overijssel*.

Deze ontheffing treedt in werking een dag na de verzenddatum van dit besluit tot en met 15 mei 2027.

Verder besluiten wij dat de volgende stukken/delen van de aanvraag onderdeel uitmaken van de ontheffing, voor zover niet in strijd met de voorschriften zoals weergegeven in B. Voorschriften bij het besluit.

- [REDACTED], Aangepast terugplaats beleid Das&Boom, april 2022
- [REDACTED], Werkwijze Das&Boom opvang, jan 2022

De motivering voor ons besluit is in C. *Overwegingen bij het besluit* weergegeven.

Voorschriften

Aan ons besluit verbinden wij voorschriften. Deze zijn in B. *Voorschriften bij het besluit* weergegeven.

A.3 Ondertekening en verzending

Een afschrift van dit besluit is tevens verzonden aan:
Burgemeester en wethouders van alle gemeenten van Overijssel;
Gedeputeerde staten van de provincie Gelderland.

Met vriendelijke groet,
namens Gedeputeerde Staten van Overijssel,

¹ In het kader van art. art. 3.10, tweede lid, in samenhang met art. 3.8, eerste lid Wnb

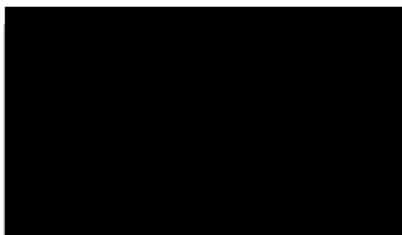
² Kenmerk provincie D2022-04-001598

³ Kenmerk provincie D2022-08-001759

⁴ Kenmerk provincie D2022-08-001568 en D2022-08-001567

⁵ Op basis van art. 3.10, tweede lid, in samenhang met art. 3.8 Wnb, en art 3.34 lid 3. Wnb

⁶ Art. 3.10, eerste lid, sub a Wnb, en art 3.34 lid 1. Wnb

Lars Wuijster,
Teamleider vergunningverlening

A.4 Niet mee eens?

Als u het niet eens bent met dit besluit kunt u bezwaar maken

Stuurt u dan een bezwaarschrift aan ons. Wij controleren dan of wij een juist besluit hebben genomen.

Uw bezwaarschrift is een brief die aan een aantal eisen moet voldoen.

De wet stelt eisen aan uw bezwaarschrift. Die eisen zijn:

1. U zegt met welk besluit u het niet eens bent. Dit doet u door in uw bezwaarschrift het kenmerk te vermelden dat in onze brief staat.
2. U zegt waarom u het niet eens bent met dit besluit.
3. U zet uw naam, adres, handtekening en de datum op uw bezwaarschrift.
4. U verstuurt het bezwaarschrift op tijd. Op onze brief staat een verzenddatum. U stuurt ons binnen zes weken na die datum uw bezwaarschrift.

Uw bezwaarschrift kunt u op 2 manieren aan ons versturen.

1. Met de post naar: Gedeputeerde Staten van Overijssel, team Juridische Zaken, Postbus 10078, 8000 GB Zwolle.
2. Via internet. U gebruikt daarvoor ons digitale bezwaarformulier. U vindt het formulier via <https://forms.overijssel.nl/bezwaar-klacht/bezwaar-beslissing/>.
3. Via de e-mail naar klachtenbezwaar@overijssel.nl.

Wat als u niet kunt wachten tot er een nieuw besluit is genomen?

Ook als u bezwaar maakt treedt dit besluit gewoon in werking. Dat kan vervelende gevolgen voor u hebben. U kunt de rechtbank dan vragen een voorlopige beslissing te nemen, door een zogeheten 'voorlopige voorziening' aan te vragen. Dit is een aparte procedure die loopt naast de door u gestarte bezwaarprocedure. Voor de behandeling van uw verzoek om een voorlopige voorziening betaalt u een bedrag. De rechter kan beslissen dat wij dat bedrag aan u moeten vergoeden. Voor informatie over het indienen van een verzoek belt u met de Rechtbank Overijssel: 088 - 361 55 55.

B. VOORSCHRIFTEN BIJ HET BESLUIT

Het besluit, de voorschriften en de overwegingen zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden.

B.1 Informatie die van belang is bij melden of contact met bevoegd gezag

Geef u in de e-mail (meldpunt@overijssel.nl) naar ons of in een telefoongesprek (038 499 88 99) altijd aan dat het gaat om de Wet natuurbescherming - soortenbescherming, de naam van het project en ons kenmerk van dit besluit (D2022-08-001529). Daarmee is direct duidelijk voor welk deel van de organisatie de melding of uw verzoek tot contact bestemd is.

B.2 Algemeen

1. Deze ontheffing is alleen geldig voor (medewerkers van) de ontheffinghouder of haar rechtsoptvolgers of aantoonbaar in opdracht van de ontheffinghouder handelende (rechts-) personen. De ontheffinghouder of haar rechtsoptvolgers blijven daarbij verantwoordelijk en aansprakelijk voor de juiste naleving van deze ontheffing.
2. Minimaal zeven werkdagen voor aanvang van een terugplaatsing, en drie dagen nadat er in Overijssel een das gevangen is die naar de opvang in Gelderland gaat, informeert u ons over de startdatum van het terugplaatsen van dassen in Overijssel, of de datum en locatie van de vangst, door een e-mail te sturen naar meldpunt@overijssel.nl. Geef u bij de melding aan:
 - de contactpersoon ter plaatse, inclusief het mobiele telefoonnummer van de contactpersoon;
 - de naam van de begeleidende ecologische deskundige⁷, inclusief het mobiele telefoonnummer van deze persoon;
 - het adres / de locatie waar de werkzaamheden worden uitgevoerd.

Wanneer contactgegevens wijzigen, informeert u ons hierover.

3. Bij het verrichten van de in deze ontheffing genoemde handelingen, draagt de gebruiker van de ontheffing een kopie van de ontheffing bij zich. De gebruiker van de ontheffing toont de kopie van de ontheffing op eerste vordering aan een bevoegd toezichthouder of opsporingsambtenaar.
4. Als de ontheffinghouder het voornemen heeft af te wijken van de uitvoeringsperiode, de voorgeschreven middelen of van de voorgenomen handelingen als weergegeven in de aanvraag, dan dient hij dit - voorafgaand aan de voorgenomen wijzigingen - ter goedkeuring voor te leggen aan de provincie. Dit is nodig omdat voor deze wijzigingen opnieuw de effecten op de betrokken soorten beoordeeld moet worden. Alleen na schriftelijke toestemming van de provincie is de voorgenomen afwijking toegestaan. Neem hiervoor contact op met het bevoegd gezag via een e-mail naar meldpunt@overijssel.nl.

⁷ De provincie Overijssel verstaat onder een ecologische deskundige een persoon die voor de situatie en soorten ten aanzien waarvan hij of zij gevraagd is te adviseren en/of te begeleiden, aantoonbare ervaring en kennis heeft op het gebied van soort specifieke ecologie. De ervaring en kennis dient te zijn opgedaan doordat de deskundige:

- op HBO, dan wel universitair niveau een opleiding heeft genoten met als zwaartepunt (Nederlandse) ecologie en/of
- op HBO niveau een opleiding heeft afgerond met als zwaartepunt de Wet natuurbescherming, soorten herkenning en zorgvuldig handelen ten opzichte van die soorten en/of
- als ecoloog werkzaam is voor een ecologisch adviesbureau, zoals een bureau welke is aan gesloten bij het Netwerk Groene Bureaus en/of
- zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van de soortenbescherming en is aangesloten bij en werkzaam voor de daarvoor in Nederland bestaande organisaties (zoals bijvoorbeeld Zoogdierverseniging, RAVON, Stichting Das en Boom, Vogelbescherming Nederland, Vlinderstichting, Natuurhistorisch Genootschap, KNNV, NJN, IVN, EIS Nederland, FLORON, SOVON, STONE, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, De Landschappen en stichting Beheer Natuur en Landelijk gebied) en/of
- zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van de soortenmonitoring en/of bescherming.

B.3 Soortspecifiek

5. De ontheffing geldt voor het terugplaatsen van dassen in Overijssel, die eerder in Overijssel gevangen zijn,⁸ omdat ze door ziekte of verwonding door direct of indirect menselijk handelen of nalaten niet zelfstandig in de vrije natuur konden overleven.
6. De ontheffing geldt voor het terugplaatsen van verweesde dassen in Overijssel die door direct of indirect menselijk handelen of nalaten niet zelfstandig in de vrije natuur konden overleven.
7. Het terugplaatsen van dassen in Overijssel zoals beschreven in voorschrift 5 en 6 vindt plaats zoals beschreven in de volgende uitvoeringsdocumenten van Das&Boom:

- [REDACTED], Aangepast terugplaats beleid Das&Boom, april 2022
- [REDACTED], Werkwijze Das&Boom opvang, jan 2022

8. Het euthanaseren van gevangen zwaargewonde dassen door deze in te laten slapen, mag allen door een dierenarts gebeuren.

B.4 Overige zaken

9. De werkzaamheden voert u uit in overeenstemming met bovengenoemde voorschriften en door of onder begeleiding van een ecologisch deskundige op het gebied van de das.
10. De ontheffinghouder houdt een register bij. De gegevens in het register moeten minimaal betrekking hebben op het opzettelijk doden en vangen, vervoeren en onder zich hebben en houden van dassen in Overijssel.
11. De ontheffinghouder rapporteert jaarlijks vóór 1 februari schriftelijk aan de provincie Overijssel aan het 'Team Handhaving' over de in het voorgaande jaar in Overijssel gevangen, gedode en uitgezette dieren. In deze rapportage zijn voor deze dassen in ieder geval de volgende gegevens opgenomen:
 - diersoort;
 - de vindplaats van de das;
 - de datum vangst of doding;
 - de reden van aanbieden;
 - de datum en locatie terugplaatsing gerevalideerde das
 - de datum van plaatsing en de locatie uitzetren
 - de datum uitplaatsing uitzetren.

⁸ Dat de terug te plaatsen das oorspronkelijk uit Overijssel komt moet te herleiden uit het register dat u bijhoudt zoals voorgeschreven in voorschrift 10 van deze ontheffing.

C. OVERWEGINGEN BIJ HET BESLUIT

Het besluit, de voorschriften en de overwegingen zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden.

C.1 BEVOEGDHEID, PROCEDURE EN TOETSINGSKADER

C.1.1 Bevoegdheid

C.1.1.1 Gedeputeerde Staten van Overijssel bevoegd

De aangevraagde activiteiten vinden plaats op het grondgebied van Overijssel. De activiteiten vallen niet onder de uitzonderingen van de bevoegdheid, zoals weergegeven in het Besluit natuurbescherming⁹. In dat geval zijn Gedeputeerde Staten van provincie Overijssel bevoegd tot het nemen van besluiten op basis van de Wnb (art. 1.3, eerste lid).

Als de activiteiten ook gevolgen heeft voor populaties van soorten op het grondgebied van de aangrenzende provincie (Wnb, art. 1.3, derde lid) stemmen wij ons besluit af met gedeputeerde staten van die provincie.

C.1.2 Procedure

De procedure voor het verlenen van de ontheffing is uitgevoerd in overeenstemming met hoofdstuk 5 van de Wnb. Daarbij zijn de relevante artikelen van de Algemene wet bestuursrecht van toepassing.

C.1.2.1 Overeenstemming andere provincie

De aangevraagde activiteiten vinden plaats op ons grondgebied. De effecten van het project op beschermde soorten zijn beperkt tot ons grondgebied. Overeenstemming met een andere provincie is niet nodig.

C.1.2.2 Adviesverzoek aan gemeente

Wij hebben de aanvraag naar het college van burgemeester en wethouders van alle gemeenten in Overijssel gestuurd met het verzoek om advies. De gemeenten zijn vier weken de gelegenheid geboden om te reageren.

Zij hebben van deze mogelijkheid geen gebruik gemaakt.

C.1.3 Toetsingskader soorten

Een ontheffing kan worden verleend als aan verschillende kaders is voldaan. In deze paragraaf beschrijven we kort aan welke kaders wordt getoetst.

C.1.3.1 Wettelijke regels

Een verzoek tot ontheffing wordt beoordeeld op basis van de regels, zoals deze zijn opgenomen in hoofdstuk 3, paragraaf 3.1, 3.2 en 3.3 van de Wet natuurbescherming. Bij ons oordeel houden we tevens rekening met het derde lid van artikel 1.10 Wnb.

Ook het Besluit natuurbescherming¹⁰ en (soms) de Regeling natuurbescherming¹¹ zijn voor de toetsing relevant.

C.1.3.2 Provinciaal beleid

Naast de wettelijke regels hebben wij beleid opgesteld in onze Omgevingsvisie. De regels, die daaruit voortkomen, zijn vastgelegd in onze Omgevingsverordening Overijssel 2017 (hoofdstuk 7 Natuur). Hierin zijn onder andere regels met betrekking tot een vrijstelling van bepaalde soorten weergegeven.

⁹ Art. 1.3, eerste lid Besluit natuurbescherming

¹⁰ Art. 3.9 Besluit natuurbescherming

¹¹ Art. 3.22 Regeling natuurbescherming i.s.m. art. 3.25 Besluit natuurbescherming

In onze Beleidsregel Natuur Overijssel 2017¹² is vastgesteld dat wij kennisdocumenten soorten¹³ (voorheen de soortenstandaarden) betrekken bij de afweging tot het verlenen van een ontheffing op basis van de artikelen 3.3, 3.8 en 3.10 van de Wnb. In dit geval betreft het: 'Kennisdocument Das, Meles meles, versie 1.0 juli 2017'.

C.2 WEERGAVE VAN DE FEITEN

C.2.1 Aanvraag ontheffing beschermde soorten

De Stichting Das&Boom te Beek-Ubbergen in Gelderland vraagt bij de provincie Overijssel een ontheffing aan voor het 'doden', 'vangen' en 'uitzetten' van dassen in de provincie Overijssel.

De Stichting Das&Boom is een organisatie voor de bescherming van de das. Specifiek verzorgt Das&Boom de opvang en revalidatie van gewonde dieren, én ze brengt verweesde jonge dassen groot. Deze dieren worden daarna weer in het wild uitgezet.

De opvanglocatie van hulpbehoevende dassen zit aan de Rijksstraatweg 174 Beek-Ubbergen. Voor deze opvanglocatie heeft de stichting een Wet natuurbeschermingsontheffing van de provincie Gelderland (d.d. 15 november 2017, zaaknummer 2017-007676).

C.2.1.1 Omschrijving van het project / activiteiten

In Overijssel gaan de volgende activiteiten uitgevoerd worden:

- Het vangen van gewonde dassen en verweesde dassen in Overijssel;
- het euthanaseren van zwaargewonde dassen door dierenartsen in Overijssel;
- het terugzetten in Overijssel van gewonde dassen uit Overijssel nadat ze bij Das&Boom in de opvang in Gelderland gerevalideerd zijn;
- het terugzetten in Overijssel van jonge verweesde dassen die bij Das&Boom in de opvang in Gelderland zijn groot gebracht.

Het totaal aantal jonge verweesde dassen dat Das&Boom in Nederland na revalidatie terugzet varieert tussen de 10 en 20 dieren per jaar. Een deel daarvan wordt in Overijssel in het wild teruggezet. In Overijssel worden enkele gerevalideerde volwassen dassen op jaarbasis teruggezet.

De werkwijze van het vangen, euthanaseren en uitzetten van dassen wordt in de volgende beleidsuitvoeringsstukken van Das&Boom beschreven:

- Bert Hesse, *Aangepast terugplaats beleid Das&Boom*, april 2022; en,
- Bert Hesse, *Werkwijze Das&Boom opvang*, jan 2022.

Daarnaast heeft Das&Boom een toelichting op deze beleidsstukken gegeven in schriftelijke aanvullingen naar aanleiding van vragen van de provincie.¹⁴

Hieronder wordt de informatie uit de bovenstaande beleidsstukken van Das&Boom en de aanvulling daarop samengevat.

Terugplaatsen verweesde jonge dassen

Das&Boom geeft aan dat verweesde jonge dassen na hun opvangperiode in het opvangcentrum in Gelderland worden teruggeplaatst op een geschikte plek in Overijssel. De terugplaatsplek is altijd in een bestaand dassenleefgebied. Jonge dassen worden in groepen van minimaal 2 dieren uitgezet, bij voorkeur in een verlaten hol binnen bestaande territoria. Jonge dassen worden in de maanden augustus, september en oktober eerst in een tijdelijke uitzetren (uitwenren) geplaatst. Daar zitten ze gedurende zes weken voordat ze worden losgelaten.

¹² Art. 4.2.1 Beleidsregel Natuur Overijssel 2017

¹³ Te raadplegen via: <https://www.bij12.nl/onderwerpen/natuur-en-landschap/kennisdocumenten-soorten-ontheffingen-wet-natuurbescherming/>

¹⁴ Ons kenmerk: D2022-08-001568

Jonge dassen kunnen uitgezet worden in de maanden augustus t/m oktober omdat:

- Vrijwel alle dassen in februari geboren worden, en de ontwikkeling van alle jonge dassen vrijwel gelijk loopt;
- uit (eigen) observaties blijkt, dat jonge dassen in de natuur zich vanaf juli vaak zelf kunnen redden als de moederdas uitvalt (bv. verkeersslachtoffer);
- uit de jarenlange ervaring van Das&Boom met het uitzetten van honderden jonge dassen tijdens de herintroducties van dassen in de vorige eeuw blijkt dat jonge dassen vanaf september oud genoeg zijn om zich zelfstandig te kunnen redden in een uitzetren;
- het niet wenselijk is jonge dassen uit te zetten in een uitzetren na oktober, omdat de jonge dieren dan midden in de winter losgelaten zouden moeten worden. Er is dan minimaal natuurlijk voedselaanbod. Of ze kunnen pas later in het voorjaar losgelaten worden, en moeten dan erg lang in gevangenschap doorbrengen.

Uitgangspunt voor een terugplaatslocatie is dat er een plek gevonden wordt binnen een bestaand dassenterritorium, op ruime afstand van een bestaande hoofdburcht, en op een plek waar weinig of geen dassenactiviteiten zijn in de vorm van bijvoorbeeld dassenwissels en/of mestputjes.

Een terugplaatslocatie moet altijd voldoen aan de basiscriteria waaraan elke dassenburcht moet voldoen, zoals:

- voldoende beschikbaar foerageergebied;
- rust (niet meteen zichtbaar voor het publiek);
- dekking; en,
- uitwisselmogelijkheden met andere dassenpopulaties.

Een uitzetlocatie voor verweesde dassen moet voldoen aan de volgende eisen:

- het bevindt zich in een bestaand dassenterritorium, op een rustige plek, waar weinig of geen activiteit van andere dassen waarneembaar is (Das&Boom maakt voor het vinden van zo'n locatie gebruik van de veldkennis van de diverse dassenwerkgroepen, die meewerken met deze manier van uitzetten, en gedurende langere periodes potentieel geschikt locaties monitoren);
- het bevindt zich bij voorkeur in een verlaten pijp / bijburcht. Er kan ook gebruik gemaakt worden van een eenvoudige kunstburcht, waarbij minder hoge eisen gesteld worden dan aan reguliere kunstburchten, waar dassen duurzaam moeten blijven wonen (zie hieronder voor een voorbeeld);
- het heeft afmetingen van minimaal 30 x 30 meter, liefst groter;
- het bestaat uit een dubbel elektrisch raster, vanuit de burcht eerst een raster met 4 draden op 10, 15, 20 en 30 cm hoogte en daarachter een konijnenraster van 120 cm hoog. Het raster is uitgerust met een mobiel gsm-alarm, die meteen waarschuwt bij stroomverlies en/of calamiteiten;
- het is gelegen op een zo rustig mogelijk locatie, niet zichtbaar vanaf de openbare weg, zo ver mogelijk verwijderd van wegen en andere bronnen van verstoring.

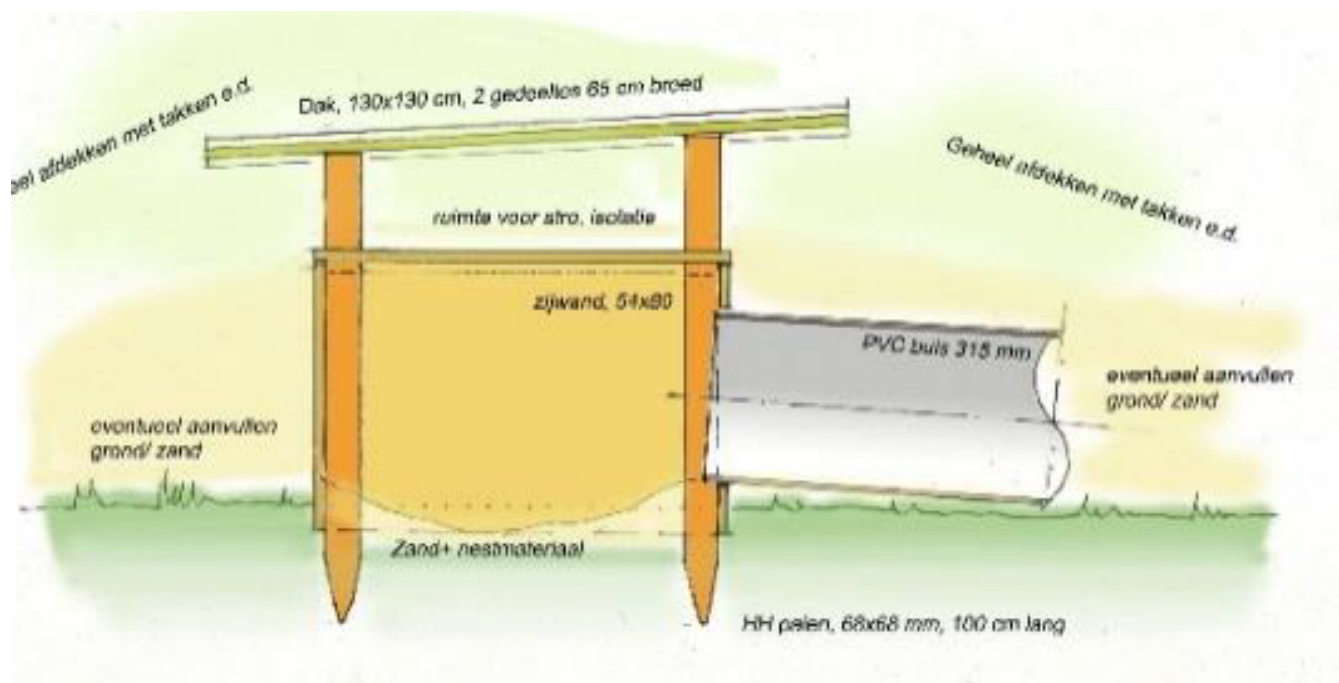
Als er een bestaande niet in gebruik zijnde dassenburcht gevonden wordt op een locatie, die voldoet aan de bovengenoemde criteria, is dat de beste optie voor het terugplaatsen. Er wordt dus alleen gebruik gemaakt van onbewoonde holen of niet gebruikte bestaande kunstburchten. Deze locaties zijn bekend bij dassenwerkgroepen, en worden regelmatig gemonitord.

Omdat Das&Boom gebruikt maakt van de actuele veldkennis van dassenwerkgroepen, wordt voorkomen dat er dassen uitgezet worden op burchten die wel in gebruik zijn.

Zodra de jonge dassen zich in de opvang in Gelderland voldoende ontwikkeld hebben, vanaf augustus/september, worden ze in kleine sociale groepjes (3 à 4 dassen) teruggeplaatst in zo'n verlaten burcht. Deze terugplaatsplek wordt tijdelijk ingerasterd met een dubbel elektrisch raster van ca. 30 x 30 meter. Dit raster wordt gevoed door een accu met zonnepaneel-ondersteuning. Een mobiel gsm-alarmsysteem waarschuwt meteen bij stroomuitval of calamiteiten.

De dassen worden gedurende een relatief korte tijd (ca. 6 weken) gekoppeld aan die plek. Het is niet noodzakelijk dat ze permanent op die locatie blijven.

Wanneer er op een geschikte locatie geen verlaten burcht beschikbaar is, kan eventueel een tijdelijk aan te leggen accommodatie worden gebruikt, in de vorm van een eenvoudige houten hok. Dit hok is gedeeltelijk ingegraven of bedekt met struikgewas, en heeft een dubbel dak voor de warmtewering. De jonge dassen worden minimaal 6 weken dagelijks bijgevoerd. Dat bijvoeren wordt afgebouwd/gestopt, op het moment dat: het raster wordt verwijderd, de dassen vertrokken zijn, of wanneer er steeds minder voedsel wordt gegeten. De kunstburcht kan dan eventueel weer verwijderd worden.

Figuur: voorbeeld van een tijdelijk aan te leggen verblijfsaccommodatie voor jonge dassen

Voor elke uitzetren worden door Das&Boom voerders aangewezen. Voor deze voerders gelden de volgende regels:

- Volgt de aanwijzingen op van de beheerder van Das&Boom, doet regelmatig verslag (telefoon of email) van het uitwenproces en melden alles in een WhatsApp groep, die gelezen wordt door alle verzorgers en de beheerder van Das&Boom;
- voert de dassen in de avond ruim voor schemering met hondenbrokken en fruit en zorgt voor vers water (na verloop van tijd verschuift het voeren in bakken naar het verstoppen van voer in de uitzetren)
- zorgt ervoor dat zo weinig mogelijk ruchtbaarheid gegeven wordt aan de uitzetactie;
- zorgt voor de nazorg, nadat de dassen zijn vrijgelaten, door sporenonderzoek in de omgeving van de ren.

De verantwoordelijk voor dassen die op een uitzetlocatie nog enige tijd binnen een afrastering gehouden worden is als volgt:

1. Zolang de verweesde dassen ingerasterd zitten op de terugplaatslocatie, zijn het gehouden dieren, en vallen ze onder verantwoordelijkheid en zorgplicht van Das&Boom. Zij zijn verantwoordelijk voor hun welzijn en daarop aanspreekbaar.
2. Voor de verzorging wordt meestal gebruik van vrijwilligers van de dassenwerkgroep die met behulp van een WhatsApp-groep realtime door Das&Boom aangestuurd kunnen worden.
3. Er is altijd een persoon die de verzorging coördineert, en waar de voedselvoorraad voor de dassen wordt bewaard. Die persoon heeft een afschrift van de ontheffing, in dit geval die van Gelderland en Overijssel.

De beheerder van Das&Boom vervoert de jonge dassen individueel in vangkatten naar de uitzetren, en zorgt ervoor dat alle jonge dassen voorzien zijn van een chip. Een chip wordt door de behandelend dierenarts meteen bij binnenkomst geplaatst dan wel, door de dierenarts van Das&Boom in de opvang van Das&Boom, of bij een dierenarts tijdens het vervoer naar de uitzetren. Afhankelijk van de juiste weersomstandigheden laat de beheerder van Das&Boom de dassen vrij door het elektrisch raster te verwijderen. De beheerder van Das&Boom blijft verantwoordelijk voor het welzijn van de dassen totdat de dassen zijn vrijgelaten.

Das&Boom geeft aan dat het voordeel van het terugplaatsen van verweesde dassen in bestaand leefgebied is:

- De jonge verweesde dassen krijgen weer een reële tweede kans op een plek in de bestaande dassenpopulatie.
- Er zijn meer potentieel geschikte plekken beschikbaar om jonge dassen terug te kunnen plaatsen.
- Er wordt alleen gebruik gemaakt van tijdelijke extra voorzieningen, die na het loslaten meteen (schrikdraad), of op termijn (tijdelijk onderkomen) weer verdwijnen.
- Veel minder kosten en afval, alle gebruikte materialen zijn opnieuw in te zetten; voor de terreinbeherende organisaties (die vroeger vaak het raster en de kunstburcht financierden) zijn er vrijwel geen bijkomende kosten.
- Deze werkwijze is ecologisch en maatschappelijk minder ingrijpend. Er worden alleen verweesde dassen uit de bestaande populatie tijdelijk opgevangen, en daarna weer in een bestaand leefgebied teruggeplaatst.
- Het is niet nodig om het draagvlak voor het terugplaatsen van jonge dassen te toetsen. Er wordt niets significant toegevoegd aan de bestaande populatie in een bestaand leefgebied (er sterven jaarlijks honderden jonge dassen een hongerdood, als de moeder wordt doodgereden; er worden ca. 10 a 20 jonge dieren per jaar in Nederland uitgezet, waarvan een deel in Overijssel).
- De jonge dassen hoeven minder lang in de opvang te zitten. Bij de oude methode duurde het vaak lang voordat een geschikte plek, de benodigde financiën en het draagvlak gerealiseerd waren.

Das&Boom is na onderzoek en uitwisselen van informatie met dassenorganisaties in Engeland,¹⁵ in 2021 begonnen met de nieuwe werkwijze, waarbij voor verweesde jonge dassen geen nieuw leefgebied wordt gezocht (uitzetten), maar een geschikte plek in bestaand dassenleefgebied (terugplaatsen).

In Engeland wordt er al langer gewerkt met deze aanpak. Das&Boom heeft haar methode dan ook deels afgestemd op de ervaringen van de collega organisaties in Engeland.

Uitgangspunt is het gegeven dat dassen minder afwerend of agressief reageren op jonge dieren, dan op volwassen dassen van een vreemde familie, indien deze zich in hun territorium begeven. Ervaring uit Engeland maakt het aannemelijk dat die jonge dieren zich mengen in de bestaande populatie, na eerst al dan niet een tijdje samen op te trekken.

Op deze manier verspreiden de teruggeplaatste verweesde jonge dassen zich op een natuurlijke manier in de bestaande populatie, net als dassen die normaal in het wild opgroeien.

Gewonde volwassen dassen

Naast verweesde jonge dassen worden er jaarlijks ook een klein aantal gewonde volwassen dassen opgevangen bij Das&Boom. Deze dieren worden, wanneer ze voldoende hersteld zijn om zich weer in de natuur te kunnen redden, in principe individueel teruggeplaatst nabij de vindplaats. Daarbij wordt ook gebruik gemaakt van de veldkennis van de diverse dassenwerkgroepen in Nederland.

Een das is voldoende gerevalideerd indien volgens het oordeel van de beheerder en/of dierenarts:

- Een verzwakte das zodanig hersteld is, of een verwonding zodanig is genezen, dat de das zich weer in de natuur kan redden;
- normaal eetgedrag vertoont en gezonde uitwerpselen produceert;

¹⁵ Badger Trust e.a., *Badger Rehabilitation Protocol*, 2018.

- een normaal lichaamsgewicht heeft (vanaf ca. 10 kg).

Overwegingen over het tijdstip van uitzetten zijn:

- Een das wordt in principe zo kort mogelijk opgenomen;
- wanneer er sprake is van strenge vorst kan dat een reden zijn om het uitzetten nog even uit te stellen, in verband met de ontoegankelijkheid van zijn natuurlijke voedingsbronnen;
- een das wordt pas uitgezet als een uitzetlocatie is gevonden die voldoet aan de eisen (zie hierna) die Das&Boom daaraan stelt;
- een das wordt altijd tegen schemering of later uitgezet.

Eisen die gesteld worden aan de uitzetlocatie:

Wanneer een das **korter dan 1 week** opgenomen is geweest, wordt de das in principe teruggeplaatst op een geschikte locatie nabij de vindplek.

- Een geschikte locatie ligt bij voorkeur bij een dassenwissel, die zich in veel gevallen bevindt bij de vindplek;
- De locatie moet voldoende beschutting geven, zodat de das zich daar tijdelijk veilig kan schuilhouden;
- De locatie moet ver genoeg verwijderd zijn van gevaarlijke of storende invloeden zoals wegen of bebouwing;
- En das wordt niet zonder meer uitgezet in een nabijgelegen dassenburcht, omdat nooit zeker is dat de das van die burcht afkomstig is.

Wanneer nabij de vindplek (maximaal ca 300 m, afhankelijk van de omgeving) geen uitzetlocatie gevonden kan worden die aan bovengenoemde voorwaarden voldoet, of de das **langer dan 1 week** in een opvangsituatie is geweest, wordt voor de das een andere geschikt uitzetlocatie gezocht.¹⁶

Een gerevalideerde das wordt uitgezet in een verlaten dassenhol, dat niet in een bewoond dassenterritorium ligt, maar wel in de nabijheid van bestaande territoria.

Bij het bepalen of een *dassenhol* verlaten is wordt:

1. Eerst gebruik gemaakt van de database van dassenburchten in Nederland van Das&Boom;
2. daarna wordt de plek bezocht door een deskundige van Das&Boom, een deskundig lid van een dassenwerkgroep, een boswachter of een jachtopzichter.

Voor het bepalen van *bestaande dassenterritoria* wordt gebruik gemaakt van de database van Das&Boom en eventueel van actuele informatie van dassenwerkgroepen, boswachters of jachtopzichter

Euthanasie

Het kan voorkomen dat een zwaargewonde das in Overijssel door een dierenarts wordt geëuthanaseerd. Dit kan indien de das door een dierenambulance naar een dierenarts gebracht wordt. In veel gevallen is daarbij al overleg geweest met Das&Boom. Dit laatste is echter niet altijd het geval. Een das wordt altijd door een dierenarts geëuthanaseerd.

Een das wordt geëuthanaseerd, wanneer:

- Het gaat om een das met gebroken ledenmaten of een bekkenfractuur;¹⁷
- het gaat om een das, waarvan de dierenarts inschat, dat de kans op herstel te minimaal is in verhouding tot de verwachte herstelperiode.

Vangen/vervoeren

¹⁶ Ervaring van Das&Boom heeft geleerd dat het uitzetten van dassen nabij de vindplek, die langer dan één week in een opvangsituatie hebben gezeten, kan leiden tot gevechten met andere dassen met dodelijke afloop. Waarschijnlijk heeft dit te maken met een veranderende lichaamsgeur van een das, die gedurende enige tijd geen geur ('bemusken') heeft uitgewisseld van zijn of haar sociale groep.

¹⁷ Het herstellen en revalideren van dergelijke aandoeningen is bij dassen (wilde dieren) is erg lastig, de kans op complicaties is groot en volledig herstellen zou in verhouding erg lang gaan duren (vele maanden). Daarbij is de kans op herstel te klein is om de overlast (pijn) en stress gedurende een lange periode, die onvermijdelijk gepaard gaat met het opvangen wilde dieren met breuken, te kunnen rechtvaardigen.

Gewonde dassen worden in principe ter plekke geholpen/gevangen door een plaatselijke dierenambulance. Das&Boom verwijst bij hulp ter plekke standaard naar de plaatselijke politie. De politie weet hoe de hulp aan inheemse dieren plaatselijk geregeld is.

Wanneer door de dierenambulance van tevoren contact opgenomen is met Das&Boom, adviseren wij een bezoek aan de dierenarts. Als dat op financiële problemen stuit, dan neemt Das&Boom de kosten voor zijn rekening. Bij een bezoek aan een dierenarts gaat het om euthanaseren (inschatting dierenarts, soms in overleg met Das&Boom) of stabiliseren. Dit stabiliseren gebeurt door het verstrekken van een anti-shock middel, een pijnstiller en antibiotica. Voor jonge verzwakte (onderkoelde) dassen is warmte en vocht (eventueel infuus) van levensbelang. Wanneer de das naar inschatting van de dierenarts (soms in overleg met Das&Boom) een reële kans op herstel heeft, wordt deze naar de opvang van Das&Boom vervoerd.

Verweesde jonge dassen worden aangetroffen door een particulier of leden van een dassenwerkgroep, na bijvoorbeeld een melding van een doodgereden zogende das. In overleg met Das&Boom worden de dassen gevangen daarna opgevangen door Das&Boom.

Voordat er sprake is van opvangen, wordt altijd beoordeeld of bijvoeren op de kraamburcht een mogelijkheid is. Das&Boom heeft daar een uitgewerkt protocol voor, dat echter alleen in de praktijk gebracht kan worden door boswachters, jagers of vrijwilligers van dassenwerkgroepen. Pas als blijkt dat bijvoeren onmogelijk is, en duidelijk is dat een verweesde das zonder hulp niet zal overleven, wordt zo'n dier opgevangen.

De middelen en methoden die gebruikt worden voor het vangen van zieke, gewonde, verweesde dieren zijn:

1. Gewonde dassen worden met behulp van dekens, planken of een vangstok in een stevig vervoerskrat gemanoeuvreerd.
2. Voor verweesde (verzwakte) jonge dassen zijn meestal geen speciale vangmiddelen nodig, soms stevige lashandschoenen.

Voorbeeld van een vervoerskrat

Het vervoer van dassen in Overijssel naar de opvang in Gelderland gaat als volgt:

1. De meeste dassen in Nederland worden opgehaald door een gespecialiseerde dassenambulance van de dassenwerkgroep Brabant.
2. Als dat niet lukt haalt Das&Boom de das zelf op, de meeste dierenambulances opereren niet buiten hun werkgebied.

Het uitzetten van gerevalideerde dassen die in Overijssel gevangen zijn, en verweesde dassen, gebeurt op de volgende wijze:

1. Gewonde dassen worden na herstel in principe altijd op of nabij, op een geschikte locatie (soms in overleg dassenwerkgroep i.v.m. locatie burcht) teruggeplaatst.
2. De meeste verweesde dassen komen individueel binnen. Afhankelijk van leeftijd en gewicht worden daar in de opvang bij Das&Boom sociale groepjes gevormd, die gezamenlijk uitgezet worden op een geschikte locatie in Nederland.

Het vervoer en uitzetten in Overijssel van een bij de opvang in Gelderland hersteld dier, gaat op de volgende wijze:

1. Das&Boom is altijd betrokken bij het vervoeren en terugplaatsen van een herstelde gewonde das. Dat start met het vooraf onderzoeken van de geschikte locatie. Herstelde gewonde dassen worden altijd 's avonds in schemering uitgezet.
2. Dit wordt gedaan door medewerkers van de opvang van Das&Boom, of de gespecialiseerde dierenambulance van de dassenwerkgroep Brabant.
3. Verweesde dassen worden door Das&Boom uitgezet op een vooraf onderzochte locatie (met medewerking van regionale dassenwerkgroepen en toestemming van de grondeigenaar), in een verlaten pijp/hol in een bestaand dassenterritorium.

Alleen gezonde dieren worden uitgezet. Tijdens de opvangperiode overlegt Das&Boom met de vaste dierenarts van Das&Boom, in hoeverre de risico's van mogelijke besmetting van andere dassen/dieren of verzorgers opwegen tegen de kans op herstel van de zieke das. Dit houdt in dat:

- Wanneer deze risico's te groot zijn men de das laat inslapen;
- als niet uitgesloten kan worden dat een das met een besmettelijke ziekte na herstel en vrijlaten andere dassen zou kunnen besmetten, laat men het dier inslapen.

C.2.2 Doel van het project

Bevorderen betrokkenheid bij de das, educatieve functie en inspelen op groot maatschappelijk draagvlak voor de hulp aan dassen (vaak direct of indirect slachtoffer van het verkeer), door de hulp aan dassen op een ecologisch verantwoorde manier te doen waarbij het dierenwelzijnsaspect een grote rol speelt.

C.2.3 Soorten waarvoor ontheffing wordt gevraagd

U vraagt ontheffing aan voor dassen van het verbod om:

- deze opzettelijk te doden of te vangen;¹⁸
- dieren uit te zetten.¹⁹

C.2.4 Periode

De ontheffing wordt aangevraagd voor de periode van 15 mei 2022 tot en met 15 mei 2027.

C.2.5 Onderliggende documenten

Voor de beoordeling van de aanvraag zijn de volgende documenten toegezonden:

- Ontheffing soorten Das&Boom Provincie Gelderland, znr. 2017-007676, 15 november 2017;
- Aangepaste Werkwijze Das&Boom Opvang, januari 2022;
- Richtlijnen opnamebeleid Stichting Das&Boom voor hulpbehoevende dassen, 2005;
- Aangepast terugplaats beleid Das&Boom, april 2022;
- Hulpverlening aan dassen, Das&Boom 2020;
- Badger Trust e.a., Badger Rehabilitation Protocol, 2018.

Verder zijn de volgende onderzoeken bij de beoordeling betrokken:

- Kennisdocument Das, Meles meles, versie 1.0 juli 2017

C.2.6 Aanvullende gegevens

Wij hebben uw aanvraag op 13 april 2022 ontvangen. Op 15 juli 2022 zijn aanvullende gegevens gevraagd. Deze gegevens zijn op 19 juli 2022 ontvangen.

C.3 TOETSING AANVRAAG ONTHEFFING SOORTEN

C.3.1 Inhoudelijke beoordeling

Onze Omgevingsverordening geeft voor uw handeling en betrokken soorten geen vrijstelling. We betrekken het kennisdocument van de das bij onze toetsing.

C.3.1.1 Toetsing terugplaatsbeleid Das&Boom

¹⁸ Art. 3.10, eerste lid, sub a Wnb

¹⁹ Art. 3.34, eerste lid Wnb

Das&Boom heeft een jarenlange ervaring (ca. 35 jaar) met het opvangen, verzorgen, revalideren en terugplaatsen van gewonde en verweesde dassen in de vrije natuur. Voor de *opvang*, verzorging en revalidatie van gewonde en verweesde dassen in de opvanglocatie te Beek-Ubbergen in Gelderland heeft Das&Boom al een ontheffing Wet natuurbescherming van de provincie Gelderland. De huidige ontheffingaanvraag betreft alleen het 'vangen', 'uit haar lijden verlossen' en 'terugplaatsen' van gewonde en verweesde dassen in Overijssel.

De werkwijzen bij het terugplaatsen van dassen is gebaseerd op:

1. de jarenlange ervaring van Das&Boom met het opvangen en uitzetten van dassen tijdens de herintroductieperiode tussen ca 1985 – 2000,
2. de jarenlange ervaring van Das&Boom van 2000 t/m 2022 met het terugplaatsen van verweesde jongen dassen, en gerevalideerde volwassen dassen.

Het terugplaatsen van verweesde dassen, waarbij voor verweesde jonge dassen geen nieuw leefgebied wordt gezocht (uitzetten) maar een geschikte plek in bestaand dassenleefgebied (terugplaatsen), is mede gebaseerd op ervaringen van collega organisaties in Engeland.²⁰

De wijze waarop het vangen, doden, vervoeren en terugplaatsen van dassen in Overijssel gebeurt, is beschreven in de volgende drie beleidsuitvoeringsdocumenten van Das&Boom:

- Aangepaste Werkwijze Das&Boom Opvang, januari 2022;
- Aangepast terugplaats beleid Das&Boom, april 2022;
- Hulpverlening aan dassen, Das&Boom 2020.

De werkwijzen voor het terugplaatsen van dassen zoals beschreven in bovenstaande twee beleidstukken van Das&Boom, zijn in lijn met de (ecologische) randvoorwaarden zoals beschreven in hoofdstuk 3 van het 'Kennisdokument Das'.²¹ Mede gezien de jarenlange ervaring met het opvangen en terugplaatsen van dassen, en het specialisme van Das&Boom op het gebied van de ecologie van de das, kunnen wij instemmen met de inhoud van de drie beleidsuitvoeringsdocumenten van Das&Boom.

C.3.1.2 Toetsing invloed activiteit op das en de staat van instandhouding

De werkzaamheden van de stichting Das&Boom zijn erop gericht gewonde dassen te revalideren en terug te plaatsen in de vrije natuur, en op het grootbrengen van verweesde dassen met als doel deze terug te plaatsen in de vrije natuur.

De activiteiten die daarbij in Overijssel plaats kunnen vinden zijn: het vangen van gewonde en verweesde dassen, het doden van dassen die door de aard van de verwondingen geen goede kans maken zich weer in de natuur te kunnen redden en het uitzetten van gerevalideerde en grootgebrachte dassen.

De dieren moeten na genezing of groot gebracht te zijn, een goede kans hebben om in de natuur zichzelf in leven te houden en nakomelingen te krijgen, zodat de soort blijft voortbestaan. Indien dit niet mogelijk is wordt het dier op diervriendelijke wijze ge-euthanaseerd. De dieren mogen als gevolg van deze handelingen niet onnodig lijden.

Terugplaatsen op een geschikte uitzetlocatie

Uitgangspunt is dat alleen gerevalideerde gewonde dassen die in Overijssel gevonden zijn ook weer in Overijssel, bij voorkeur nabij de vindplek, teruggeplaatst worden. Om dit te borgen nemen wij dit in voorschrift 5 en 8 op.

Om te borgen de das op een geschikte locatie teruggeplaatst wordt nemen wij hierover voorschrift 7 op.

Wanneer binnen maximaal 300 meter (afhankelijk van de omgeving) van de vindplek van de gewonde das geen uitzetlocatie gevonden kan worden die aan bovengenoemde vier voorwaarden voldoet, óf de das

²⁰ Badger Trust e.a., Badger Rehabilitation Protocol, 2018

²¹ Kennisdokument Das, Meles meles, versie 1.0 juli 2017

is **langer dan 1 week** in een opvangsituatie geweest, wordt voor de das een ander geschikt uitzetlocatie gezocht.²²

Een gerevalideerde das wordt dan uitgezet in een verlaten dassenhof, dat niet gelegen is in een bewoond dassenterritorium maar wel in de nabijheid van bestaande territoria.

Om te borgen de das op een geschikte locatie teruggeplaatst wordt nemen wij hierover voorschrift 7 op.

Bij het bepalen of een dassenhof verlaten is wordt eerst gebruik gemaakt van de database van dassenburchten in Nederland van Das&Boom. Daarna wordt de plek bezocht door een deskundige van Das&Boom, een deskundig lid van een dassenwerkgroep, een boswachter of een jachtopzichter. Voor het bepalen van bestaande dassenterritoria wordt gebruik gemaakt van de database van Das&Boom en eventueel van actuele informatie van dassenwerkgroepen, boswachters of jachtopzichter. Om deze werkwijze te borgen nemen wij deze werkwijze in de voorschrift 7 op.

Bij verweesde jonge dassen is het uitgangspunt dat er een plek gevonden wordt binnen een bestaand dassenterritorium. Deze plek dient wel op ruime afstand van een bestaande hoofdburcht te bevinden, en op een plek waar weinig of geen activiteit is in de vorm van bijvoorbeeld dassenwissels en/of mestputjes. Als er een bestaande niet in gebruik zijnde dassenburcht gevonden wordt op een locatie die voldoet aan de bovengenoemde criteria, is dat de beste optie voor het terugplaatsen. Er wordt alleen gebruik gemaakt van onbewoonde hopen of niet gebruikte bestaande kunstburchten. Deze locaties zijn bekend bij dassenwerkgroepen, en worden regelmatig gemonitord. Omdat Das&Boom gebruik maakt van de actuele veldkennis van dassenwerkgroepen, wordt voorkomen dat er dassen uitgezet worden op burchten die wel in gebruik zijn.

Om deze werkwijze te borgen nemen wij deze in de voorschriften 6 en 7 op.

Een terugplaatslocatie/uitzetlocatie voor verweesde jonge dassen moet altijd voldoen aan de volgende eisen:

1. bevindt zich in een bestaand dassenterritorium, op een rustige plek, waar weinig of geen activiteit van andere dassen waarneembaar is. Das&Boom maakt hierbij gebruik van de veldkennis van de diverse Dassenwerkgroepen, die meewerken met deze manier van uitzetten en gedurende langere periodes potentieel geschikt locaties;
2. bij voorkeur in een verlaten pijp / bijburcht. Er kan ook gebruik gemaakt worden van een eenvoudige kunstburcht, waarbij minder hoge eisen gesteld worden dan aan kunstburchten, waar dassen duurzaam moeten blijven wonen;
3. heeft afmetingen van minimaal 30 x 30 meter, liefst groter;
4. bestaat uit een dubbel elektrisch raster, vanuit de burcht eerst een raster met 4 draden op 10, 15 20 en 30 cm hoogte en daarachter een konijnenraster van 120 cm hoog. Het raster is uitgerust met een mobiel gsm-alarm, dat meteen waarschuwt bij stroomverlies en/of calamiteiten;
5. is gelegen op een zo rustig mogelijk locatie, niet zichtbaar vanaf de openbare weg, zo ver mogelijk verwijderd van wegen en andere bronnen van verstoring.

Om dit te borgen nemen wij dit in voorschrift 7 op.

Terugplaatsen van dassen in of nabij bestaande dassenterritoria in Overijssel

Bij het terugplaatsen van volwassen gerevalideerde dassen wordt rekening gehouden met bestaande dassenterritoria. Dit om te voorkomen dat er een territoriale strijd tussen bestaande populaties en het uitgezette dier.

Wanneer een das **korter dan 1 week** opgenomen is geweest, wordt de das in principe teruggeplaatst op een geschikte locatie nabij de vindplek. De randvoorwaarden waaraan een geschikte locatie moet voldoen zijn:

²² Ervaring van Das&Boom heeft geleerd dat het uitzetten van dassen nabij de vindplek, die langer dan één week in een opvangsituatie hebben gezeten, kan leiden tot gevechten met andere dassen met dodelijke afloop. Waarschijnlijk heeft dit te maken met een veranderende lichaamsgeur van een das, die gedurende enige tijd geen geur ('bemusken') heeft uitgewisseld van zijn of haar sociale groep.

1. Een geschikte locatie ligt bij voorkeur bij een dassenwissel die zich in veel gevallen bevindt bij de vindplek (binnen 300 meter);
2. De locatie moet voldoende beschutting geven, zodat de das zich daar tijdelijk veilig kan schuilhouden;
3. De locatie moet ver genoeg verwijderd zijn van gevaarlijke of storende invloeden zoals wegen of bebouwing;
4. En das wordt niet uitgezet in een nabij gelegen dassenburcht, omdat nooit zeker is dat de das van die burcht afkomstig is.

Gerevalideerde dassen die langer dan een week opgevangen zijn worden in een verlaten dassenhol, dat niet gelegen is een in bewoond dassenterritorium maar wel in de nabijheid van bestaande territoria. Door deze werkwijze wordt voorkomen dat er territoriale gevechten tussen dassen ontstaan.

Verweesde jonge dieren worden teruggeplaatst in een bestaand dassenterritorium, op een plek binnen een bestaand territorium, op ruime afstand van een bestaande hoofdburcht, en op een plek waar weinig of geen activiteit is in de vorm van bijvoorbeeld wissels en/of mestputjes.

Uitgangspunt is het gegeven dat dassen minder afwerend of agressief reageren op jonge dieren dan op volwassen dassen van een vreemde familie, indien die zich in hun territorium begeven.

Das&Boom geeft aan dat ervaring met het terugplaatsen van verweesde dassen in Engeland het aannemelijk maakt, dat de jonge teruggeplaatste dieren zich mengen in de bestaande populatie, na eerst al dan niet een tijdje samen op getrokken te hebben. Op deze manier verspreiden de teruggeplaatste verweesde jonge dassen zich op een natuurlijke manier in de bestaande populatie.

Het 'Kennisdokument Das' geeft op blz. 6 aan dat dassen territoriale dieren zijn, die in een clan leven. De clanleden hebben een gemeenschappelijke lichaamsgeur. Indringers worden daardoor snel herkend. Omdat een clan territoriaal is worden andere dassen geweerd uit het territorium. Dit kan leiden tot ernstige gevechten, die, in uitzonderlijke gevallen, de dood tot gevolg kunnen hebben. Bij het terugplaatsen van dassen dient dus rekening gehouden te worden met bestaande dassen territoria. In Groot Brittannië zijn ervaringen met het terugplaatsen van jonge verweesde dassen in bestaande dassen territoria. Daarbij zijn geen territoriale gevechten bekend²³. Kennelijk reageren dassen minder afwerend of agressief op jonge dieren dan op volwassen dassen van een vreemde familie.

Door de bovenstaande methode van terugplaatsen van dassen, waarbij rekening gehouden wordt met bestaande territoria en bestaande burchten, is het aannemelijk dat voorkomen wordt dat bestaande dassenpopulaties verstoord raken door territoriale gevechten. Ook wordt voorkomen dat de gevangen/teruggeplaatste dieren onnodig lijden.²⁴ Om dit te borgen nemen wij dit in voorschrift 7 op.

Het aantal dieren dat in of nabij een bestaand territorium teruggeplaatst gaat worden is gering. Het is niet aannemelijk dat er voedseltekorten bij bestaande populaties zullen ontstaan door het uitzetten van enkele dassen (voedselconcurrentie). Bij gerevalideerde volwassen dassen gaat het dan om een enkel dier dat nabij de vindplek in Overijssel teruggezet gaat worden. En Das&Boom geeft aan dat er van verweesde jonge dassen geen significante aantallen toegevoegd worden aan een bestaande populatie. Er sterven jaarlijks honderden jonge dassen in Nederland een hongerdood als de moeder wordt doorgereden, daarvan krijgen er op dit moment circa 10 a 20 dieren per jaar teruggeplaatst. Een deel daarvan wordt straks met behulp van deze ontheffing in Overijssel teruggeplaatst.

Omdat dassen in of nabij een bestaand territorium teruggeplaatst gaan worden, en omdat dit een gering aantal betreft, is het niet aannemelijk dat populaties van andere beschermde wilde inheemse soorten een significant effect zullen ondervinden.

Terugplaatsen van dassen en dierziekten

²³ Badger Trust e.a., *Badger Rehabilitation Protocol*, 2018. (blz. 56)

²⁴ Artikel 3.24 lid 1 Wet natuurbescherming

Das&Boom geeft aan dat alleen gezonde dieren worden uitgezet. Aanwezige parasieten worden in de opvang bestreden.²⁵

Tijdens de opvangperiode overlegt Das&Boom met de vaste dierenarts, in hoeverre de risico's van mogelijke besmetting van andere dassen/dieren of verzorgers opwegen tegen de kans op herstel van de zieke das.

- Wanneer deze risico's te groot zijn laat men de das inslapen.
- Als niet uitgesloten kan worden, dat een das met een besmettelijke ziekte na herstel en vrijlaten andere dassen zou kunnen besmetten, laat men het dier inslapen.

Wij vinden het aannemelijk dat door de bovengenoemde werkwijze die geborgd is in de bestaande ontheffing van Gelderland, er nauwelijks een kans is dat dierzieken door teruggeplaatste dassen verspreid worden in bestaande populaties dassen en/of populaties van andere beschermde wilde inheemse soorten. Om dit te borgen nemen wij dit in voorschrift 7 op.

Periode en tijdstip terugplaatsen

Zoals uit de onderstaande tabel uit het 'Kennisdocument Das' blijkt, loopt de meest kwetsbare periode van de das, de voortplantingsperiode, van 1 december tot 1 juli. Begin juli zijn de jongen zo oud dat ze zelfstandig hun eigen weg kunnen gaan.

	jan	febr	mrt	apr	mei	juni	juli	aug	sept	okt	nov	dec
voortplanting	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■

Das&Boom geeft aan dat vanaf augustus/september, zodra de jonge dassen zich in de opvang voldoende ontwikkeld hebben, ze kleine sociale groepjes (3 à 4) teruggeplaatst worden op een uitgerasterde terugplaatsplek. Door de jonge verweesde dassen pas vanaf augustus uit te zetten op de terugplaatsplek, zijn de jongen zo oud dat ze zelfstandig hun eigen weg kunnen gaan, en wordt voorkomen dat de teruggeplaatste dieren onnodig lijden.²⁶

Jonge dassen worden volgens Das&Boom niet meer uitgezet in een uitzetren na oktober. Dit omdat de jonge dieren dan pas midden in de winter losgelaten zouden moeten worden, of pas in het voorjaar. In het eerste geval is er een minimaal natuurlijk voedselaanbod, en in het tweede geval moeten de jonge dassen erg lang in gevangenschap in de uitzetren doorbrengen.

De meest wenselijke termijn van het terugplaatsen van jonge verweesde dassen in een tijdelijke uitzetren is in de maanden augustus tot en met oktober. Om dit te borgen nemen wij dit in voorschrift 7 op.

Das&Boom geeft aan dat gerevalideerde volwassen dassen worden niet teruggeplaatst bij strenge vorst omdat het dier dan moeilijker voedsel kan vinden. Ook wordt een das altijd tegen schemering of later uitgezet. Door het treffen van deze maatregel wordt voorkomen dat de teruggeplaatste dieren onnodig lijden.²⁷ Om dit te borgen nemen wij dit in voorschrift 7 op.

Euthanaseren

Het doden van een zwaargewonde das in Overijssel gebeurt volgens Das&Boom door een dierenarts die het dier euthanaseert.

Indien het niet mogelijk is een zwaargewonde das te revalideren, wordt het dier op diervriendelijke wijze geëuthanaseerd. De dieren mogen als gevolg van deze handelingen niet onnodig lijden. Om te borgen dat de euthanasering van dieren op een professionele wijze gebeurt, en de dieren niet onnodig lijden, nemen wij voorschrift 8 op dat alleen een dierenarts een zwaargewonde das in Overijssel mag euthanaseren.

Betrokken en verantwoordelijke personen voor terugplaatsen dassen in Overijssel

Voor elke uitzetren voor verweesde dassen worden door Das&Boom voerders aangewezen. Voor deze voerders gelden de volgende regels:

²⁵ Aangepaste Werkwijze Das&Boom Opvang 2022, (blz. 12)

²⁶ Artikel 3.24 lid 1 Wet natuurbescherming

²⁷ Artikel 3.24 lid 1 Wet natuurbescherming

- Volgt de aanwijzingen op van de beheerder van Das&Boom, doet regelmatig verslag (telefoon of email) van het uitwenproces en melden alles in een WhatsApp groep, die gelezen wordt door alle verzorgers en de beheerder van Das&Boom;
- voert de dassen in de avond ruim voor schemering met hondenbrokken en fruit en zorgt voor vers water (na verloop van tijd verschuift het voeren in bakken naar het verstoppert van voer in de uitzetren)
- zorgt ervoor dat zo weinig mogelijk ruchtbaarheid gegeven wordt aan de uitzetactie;
- zorgt voor de nazorg, nadat de dassen zijn vrijgelaten, door sporenonderzoek in de omgeving van de ren.

De verantwoordelijk voor dassen die op een uitzetlocatie nog enige tijd binnen een afrastering gehouden worden is als volgt:

4. Zolang de verweesde dassen ingerasterd zitten op de terugplaatslocatie, zijn het gehouden dieren, en vallen ze onder verantwoordelijkheid en zorgplicht van Das&Boom. Zij zijn verantwoordelijk voor hun welzijn en daarop aanspreekbaar.
5. Voor de verzorging wordt meestal gebruik van vrijwilligers van de dassenwerkgroep die met behulp van een WhatsApp-groep realtime door Das&Boom aangestuurd kunnen worden.
6. Er is altijd een persoon die de verzorging coördineert, en waar de voedselvoorraad voor de dassen wordt bewaard. Die persoon heeft een afschrift van de ontheffing, in dit geval die van Gelderland en Overijssel.

Afhankelijk van de juiste weersomstandigheden laat de beheerder van Das&Boom de dassen vrij door het elektrisch raster te verwijderen. De beheerder van Das&Boom blijft verantwoordelijk voor het welzijn van de dassen totdat de dassen zijn vrijgelaten.

De ontheffinghouder is primair verantwoordelijk en aansprakelijk voor de handelingen in Overijssel ook door derden in naam van Das&Boom. De ontheffinghouder moet ervoor zorgen dat de dieren niet onnodig lijden. Om de ontheffinghouder daarop te kunnen aanspreken nemen wij voorschriften 1 t/m 4, 7, 9, 10 en 11 op.

Staat van instandhouding

Dieren die gerevalideerd en groot gebracht worden, en vervolgens op de hierboven genoemde wijze weer vrijgelaten worden, maken een goede kans om zichzelf in leven te houden in de natuur en nakomelingen te krijgen, waardoor de soort blijft voortbestaan.

De voornoemde werkwijze om de dassen niet in een bewoonde dassenburcht, maar nabij een bestaand dassenterritorium terug te plaatsen, garandeert dat bestaande dassenfamilies en hun burcht niet verstoord of vernield worden.

De staat van instandhouding wordt daarom niet negatief beïnvloed door de handeling.

C.3.1.3 Beschrijving noodzaak ontheffing

De voorgenomen werkzaamheden ten behoeve van het vangen, vervoeren, euthanaseren en terugplaatsen van dassen in Overijssel leiden tot het opzettelijk doden, vangen en uitzetten van dassen. Dit is een overtreding van de verbodsartikelen genoemd in artikel 3.10, eerste lid, sub a, en artikel 3.34 lid 1. van de Wnb. Voor de overtreding van deze verboden heeft u een ontheffing nodig.

Een ontheffing is niet noodzakelijk voor de vangmiddelen 'dekens', 'planken', een 'vangstok' en een stevig 'vervoerskrat' om hulpbehoevende dassen te vangen, omdat dit geen verboden middelen zijn zoals bedoeld in artikel 3.24 tweede lid Wnb en artikel 3.10 Bnb.

Een ontheffing is niet noodzakelijk voor het 'onder zich hebben' van dassen die gevangen zijn, omdat dit niet verboden is.

Een ontheffing is niet noodzakelijk voor het opzettelijk vangen van een zieke of gewonde das met het oog op het vervoeren van het dier met een dierenambulance. (Rnr art. 3.22a lid 1 jo. Bnb art. 1.4 lid 1)

C.3.1.4 Geen andere bevredigende oplossing / alternatievenafweging

Wij zijn van oordeel dat andere bevredigende oplossingen ontbreken. Er zijn geen geschikte alternatieven voor uitvoering van het project. In het kader van de zorgplicht uit artikel 1.11 Wnb dient een ieder voldoende zorg in acht te nemen voor in het wild levende dieren. Dieren die door menselijk toedoen gewond zijn geraakt, en niet langer in staat zijn in de vrije natuur te overleven, vallen onder deze zorgplicht. Het opvangen, revalideren, grootbrengen en in de vrije natuur terugplaatsen van deze dieren door een professionele dierenopvangorganisatie voorkomt dat deze dieren onnodig lijden, hiermee wordt aan de zorgplicht voldaan. Een andere bevredigende wijze om onnodig lijden te voorkomen bestaat niet.

C.3.1.5 Wettelijk belang van het project

Wij zijn van oordeel dat het wettelijk belang, zoals weergegeven in de aanvraag: 'in het belang van de bescherming van de wilde fauna', en het wettelijk belang 'ter voorkoming of bestrijding van onnodig lijden van zieke of gebrekkige dieren' voldoende is aangetoond.

C.3.1.6 Toetsing aan overige vereisten

Op basis van de Wnb²⁸ houden wij bij onze besluiten rekening met de vereisten op economisch, sociaal en cultureel gebied. Ook nemen we regionale en lokale bijzonderheden mee in de overweging. Wij zien geen aanleiding om aan de gevraagde ontheffing extra voorschriften te verbinden op basis van artikel 1.10, derde lid Wnb.

C.3.1.7 Zorgplicht blijft altijd gelden

Ongeacht wat in het besluit is weergegeven geldt altijd de zorgplicht, zoals deze is weergegeven in de Wnb²⁹. De zorgplicht geldt voor alle in het wild levende dieren, planten en hun directe leefomgeving.

C.3.2 Adviezen

C.3.2.1 Bespreking van adviezen

Burgemeester en Wethouders van de gemeenten in Overijssel zijn in de gelegenheid gesteld om advies uit te brengen. Zij hebben geen advies toegezonden.

²⁸ Art. 1.10, derde lid Wnb

²⁹ Art. 1.11, eerste en tweede lid Wnb

D. SLOTCONCLUSIE

De ontheffing van de verbodsbepalingen om dassen opzettelijk te doden, vangen en uit te zetten kan op basis van de wettelijke en beleidsmatige regels worden verleend. De gunstige staat van instandhouding van de betrokken soort worden niet aangetast.

Wij zijn van oordeel dat voor het doel van het project geen andere bevredigende oplossing is waarbij minder negatieve effecten op de beschermde soort optreden. Daarnaast zijn wij van oordeel dat er een wettelijke belang is om de negatieve effecten op de betrokken soort te rechtvaardigen. We verbinden wel voorschriften aan de ontheffing.